

DE BA ZUIN.

Stemmen uit „De Gereformeerde Kerken in Nederland.”

(Ten voordeele van de Theologische School te Kampen.)

Vrijdag 28 September 1900.

Foet II: 14, Blaast de bazuin!

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden, fr. per post f 1.50. Voor Oost-Friesland en Amerika f 1.75. Voor Z.-Afrika f 1.75. Abonnementen buiten het Rijk moeten per kwartaal vóór uit worden betaald. Afzonderlijke Nrs 12½ ct. Advertentiën van 1—10 regels f 1; elke regel meer 10 cts. Boekh.-advertentiën 3 2 maal.

UITGEVER:

G. PH. ZALSMAN,
KAMPEN.

Agg. I: 4, Is het voor u liever wel de tijd / dat gij woont in uwe gewelfde huizen, en zal dit huis woest zijn?

Advertentiën en Bestellingen vrachtfrij te adresseren aan den UITGEVER G. PH. ZALSMAN te KAMPEN. — Kerkelijke Berichten en Stukken der Medewerkers aan den REDACTEUR, dHr. C. MULDER te KAMPEN. — Binnenlandsche Ruilbladen, Inzenden Stukken en Werken ter recensie aan den HOOFDREDACTEUR, Dr. H. BAVINCK te KAMPEN. —

Officiële Kerkelijke Berichten enz.

THEOLOGISCHE SCHOOL.

Na het gehouden Admissie-examen op 20 en 21 Sept. j.l. zijn als student aan de Theol. School ingeschreven: met het diploma van het Geref. gymnasium te Kampen, de heeren: J. Beumee, U. Bucalda, J. A. Douma, R. Hamming, G. Kersies, O. N. Oosterhof, H. H. Schoemaker, I. Tonkens en N. J. Trenning. Na afgelegd volledig Admissie-examen de van andere gymnasia komende heeren: H. Euserink, J. F. van Hulsteyn, P. de Jonge en B. Meijer.

Des avonds van 21 Sept. zijn op gewone wijze de lessen geopend door een toespraak van den Rector P. Biesterfeld; terwijl daarna de Zending-leeraar W. Pos en Echtgenoot, nadat zij Donderdagavond voor de gemeente gesproken hadden, voor de Th. School en eenige genodigden nog een en ander van hun Zendingarbeid mededeelden.

Namens het College van Hoogleraren,
Dr. H. BAVINCK, Secr.

Kampen, 24 Sept. 1900.

PLAATSELIJKE KERKEN.

BEDUM B, 19 Sept. 1900. Alhier is beroepen D. J. P. Klarhamer van Marken.

Namens den Kerkeraad,
H. MEIMA, Scriba.

HOLTEN, 19 Sept. 1900. Heden ontvingen we hettelend bericht, dat de Wew. heer Ds. André van Oosterend voor onze roeping bedankt.

Namens den Kerkeraad,
G. J. BREUKINK, Scriba.

WORMERVEER, 25 Sept. 1900. Zondag 23 Sept. j.l. werd tot Herder en Leeraar dezer gemeente beroepen Ds. R. J. Aalberts van Opperdoes. Dat de Heere onze God ons verblijde door de komst van dezen zijnen dienaar, is onze wensch en bede.

Namens den Kerkeraad,
J. B. LIGUET JR., Scriba.

ZEVENBERGEN, 23 Sept. 1900. Hedenmiddag nam onze Herder en Leeraar Ds. M. Oudegand afscheid van deze gemeente, naar aanleiding van Matth. 28: 20. De Koning der kerk, die hem naar een ander deel van zijn wijngaard overbracht, verleene hem genadiglijk, wat hij als een getrouw dienstknecht des Heeren verder behoeft en vervulde de ledige plaats weldra met een gewenscht opvolger, ten zegen voor onze gemeente.

Namens den Kerkeraad,
G. BAX, Pr. h. t.

BOXUM, 23 Sept. 1900. Hedenmorgen na afloop van de bediening des Woords werden wij verontrast. Onze Ew. en algemeen beminde Leeraar Ds. N. Y. v. Goor maakte der gemeente bekend, een roeping te hebben ontvangen van de Gerk te Rotterdam B. als missionair dienaar des Woords te Poerboingtoe, Resdentie Banjoemas. Kerkeraad en gemeente hopen zeer, dat ZEW. bij ons blijft, hoe groot de nood der Heidenen ook zij. De Heere geve der gemeente veel gebed in

dezen, naar de begeerte van ZEW., opdat hij licht en wijsheid erlange, wat hij hebbe te doen

Namens den Kerkeraad,
B. v. D. BERG, Scriba.

BURUM, 23 Sept. 1900. Heden nam onze geachte Leeraar Ds. B. Roorda, na een ruim vierjarig verblijf, afscheid van ons, ten aanhooren van een groote schare, met de woorden „Amen. Ja, kom Heere Jezus!” uit Openb. 22: 20. Aan het einde werd hem door Ondl. Radema een hartelijk woord toegesproken, op wiens verzoek den vertrekenden Leeraar door de gemeente staande werd toegezongen Ps. 121: 4. Moge de Heere hem voor de kerk van Wauwerd ten rijken zegen stellen.

Namens den Kerkeraad,
P. MOLLEMA, Scriba.

SPRANG, 24 Sept. 1900. Gisteren was het voor onze gemeente een droevige dag. De ure, zo lang met weemoed verbeid, dat onze veel geliefde Herder en Leeraar C. Lindeboom van ons afscheid zou nemen, was aangebroken. Na een aangenaam, lieflijk en gezegend verblijf van bijna vier jaren onder ons, predikte hij zijn afscheidswoord naar Rom 15: 5, 6. Een zeer groote schare was opgekomen, waaronder velen uit de naburige zusterkerk Vrijh.-Kapel. Aan het einde zijner rede sprak een der Ouderlingen tot hem een woord van dank, waarna de gemeente onzen scheidenden Leeraar Psalm 121: 4 toezong; terwijl ook daarna een der brs. uit Vrijh.-Kapel een woord van dank sprak, welke kerk ZEW. als Consulente diende. Noode zien we hem van ons heengaan, doch we wenschen in 's Heeren wil te berusten, overtuigd zijnde, dat Hij het is die aan zijne kerk dienaars geeft, en deze ook weer van haar neemt. Onze beste wenschen verzellen hem en de zijnen, en stelle bovenal de Koning der kerk hem tot een rijken zegen voor Bomes.

F. M. DE JONG, Scriba.

Tijdens de vacature is het adres onzer kerk F. M. de Jong, Scriba. Nauwelijks had onze Leeraar de gemeente verlaten, of we kregen van onzen beroepen predikant, Ds. J. Visser, het verblijdend bericht, dat hij onze roeping had aangenomen. Brengde de Heere ook erlang dien broeder tot ons, met een rijken zegen des Evangelies.

Namens den Kerkeraad,
G. J. BREUKINK, Scriba.

HOLTEN, 25 Sept. 1900. Heden werd onder leiding van den Weleerw. heer Ds. Scheps van Deventer, met algemeene stemmen tot Herder en Leeraar gekozen door onze gemeente, en door den kerkeraad bevestigd, de Eerw. heer Joh. Jansen, Candidaat tot den heiligen dienst te Varsveld. De Heere doe ons deze poging wel gelukken, tot eer zijner Naams en tot heil onzer gemeente.

Namens den Kerkeraad,
G. J. BREUKINK, Scriba.

CLASSEN.

Classis Haarlem.

Rectificatie.

Op den Zendingdag te Haarlem, te houden op 10 October, zal, wegens verandering, niet de Zending-leeraar W. Pos, maar Ds. Dijkstra van Smilde optreden.

Namens de Classis,
H. HANGELBROEK, Scriba.

Classis Assen.

Er is bezwaar tegen 1 November als dag van vergadering der Classis. Wij stellen nu den 31 October vast.

Des morgens 9 uur, dewijl er veel te doen is.

H. DIJKSTRA, Corr.-Quaestor.

Smilde, 22 Sept. 1900.

Classis Dordrecht.

D. V. zal de vergadering dezer Classis gehouden worden 31 Oct., en zoo noodig 1 Nov.

Punten voor het Agendum op te geven vóór 16 Oct., aan den eerstondergeteekende.

Namens de roepende Kerk,

R. HEIDEMA, Praeses.

W. J. CASPERS, Scriba.

Heinoord, 25 Sept. 1900.

ONTVANGSTEN.

Kas volgens Art. 13 D. K. Provincie Gelderland.

Sinds 15 Mei kwamen de volgende collecten in. Gendringen en Silvolde f 2,66, Ede f 13,68, Varsveld f 12,50, Barchem f 8,23, Lechem f 7,77, Velp B f 9,41, Kootwijk f 5, Nijmegen f 13,20, Apeldoorn f 49,27, Epe f 4,11, Kootwijk f 4, Arnhem A f 21,25, Doersburg f 6,27, Duisburg f 2, Aalten B f 19,54, Oosterbeek f 31,23, Zetten f 4,72, Wageningen f 6,76, Bennekom f 8,80, Westervoort f 3,15, Zuullichem f 2, Aalst f 2,12, Herwijnen f 6,40, Well f 2,75, Well f 2,90, Rossum f 2,92, Zalt-Bommel f 6,28, Gamaran f 4,72, Geldernalsen f 5,76, Culemborg f 8,70, Classis Harderwijk f 81,42, Vorden f 7,19, Hoenza-Driel f 1,41, Arnhem B f 64,79.

De Prov. Synode van Gelderland nam het besluit, dat de kerken voor de kas driemaal zouden collecteren. Zij deed dit met het oog op de haar uit het financieel verslag gebleken groote noodzakelijkheid. Wij brengen dit besluit nog eens in herinnering. Voor de kerken, die de 2e collecte nog niet zonden, om toch spoed te maken. Voor de kerken die dat wel deden, opdat die niet in de meening zouden zijn of blijven, dat zij er dit jaar mede af waren, maar dat ook zij ten spoedigste hare verplichting omtrent de 3e collecte zouden vervullen.

Moge dit doel worden bereikt door dit schrijven.

Uw broeder,

H. W. V. VLEEN, Quaestor.

Dieren, 25 September 1900

Voor de Inw. Zending en Bijbelcolp. in N-Brabant en Limburg.

ROERMOND.

Ds. Binnema schreef mij o.m. het volgende: We zijn verblijd geworden. 's Morgens waren er 24 toehoorders en 's avonds 27. Zeer gemakkelijk en met genoeg heb ik gesproken en de aandacht was beide keeren voortreffelijk. Alles ging zoo rustig

en ordelijk, alsof we reeds weken lang vergadering gehouden hadden. 's Middags om 3 uur werd de Zondagschool geopend met 15 kinderen. Drie moeders waren er bij tegenwoordig. Nu in 3 weken heb ik niets ontvangen. Zeer hoop ik, dat een milde stroom van giften deze schade weer goedmake. De Verslagen over 1899/1900 zijn verzonden aan alle Geref. kerken in Nederland, voorts aan Jongelings- en Jongedochtersverenigingen, Contribuanten en die gevers, wier adressen bekend waren. Wie nog exemplaren v/h Verslag begeert, gelieve die bij ondergeteekende aan te vragen. Bij elk Verslag is een teekelijst gevoegd voor toezegging van jaarlijksche bijdragen. Mogen er mij velen ingevuld worden toegezonden.

Namens Deputaten.

J. C. C. VOIGT, Penningm.

Raamsdonk, 24 Sept. 1900.

Voor de Theologische School.

Leerdam A f 15,81, Giesendam A f 14,15

Hoenza-Driel - 1,17, Stellingdam - 6,20

Voor de Uitbreiding.

Gift v/d hr. T. P. Schat te Leeuwarden f 25,—

Door Ds. Oudegand te Zevenbergen, Corr. Cl. Klun-

dert contrib. van V. Beveren te Dinteloord

(1899/1900) - 1,—

De Penningmeester

Zwolle, 22 Sept. 1900, van de Theologische School,

Potgietersingel 120. Dr. H. FRANSSEN.

Voor de Zending o. Heid. en Moh.

Door Mevr. Goeree, v/d Kinder Zend. Vr. „Het

Mosterdzaadje” te Wageningen f 24,25

Door Ds. Postema, in 't kerkz. te Warffum - 3,50

Door Ds. Petersen te Oude-Pekela, uit 't Zend.

busje van Jantina Huizinga f 5,77, uit 't Zend.

busje van Catarina v. d. Veen f 2,93, uit 't

Zend. busje van Chris. Bloem f 3,65, Samen - 12,35

Door G. F. Haag, v/d Zondagsch Vr. „De waarheid

zal u vrij maken” te 's Gravenhage - 11,61

Door H. Smit in 't kerkz. te Zwolle - 10,—

Door Mev. de Wed. H. A. de Vos, v/d Zend. Vr.

te Tiel - 2,70

Door Ds. Beijer, uit 't catechis. busje te Landsmeer - 4,—

Van N. N. te Ten Boer (Gron.) - 25,—

Door P. Verheij, uit de Zend. bus v/d Ger. Jong

Vr. „Nathanasi” te Alblasdam - 1,10

Pinkster-collecte Stellingdam - 4,44

idem Westerhork - 12,80

Doersborgh, B. DE MOEN,

22 Sept. 1900. Quaestor.

ouders OF GETUIGEN.

V.

In de tweede eeuw kwam er dus, gelijk wij gezien hebben, eene groote tusschenruimte tusschen de kenbaar gemaakte begeerte, om gedoopt te worden, en de ontvangst van den doop zelve, en in verband daarmede ook eene groote scheiding tusschen hen, die door onderwijs en tucht voor den doop werden voorbereid, en degenen, die reeds door den doop der gemeente waren ingelijfd.

De eersten mochten alleen de prediking des Woords in de godsdiensttoefening der gemeente bijwonen, maar de laatsten bleven ook in de vergadering tegenwoordig, wanneer het homiletisch gedeelte der godsdiensttoefening voorbij was en door het eucharistisch deel, door de viering van het heilig avondmaal, vervangen werd.

De godsdiensttoefening der gemeente viel daarom in twee, scherp onderscheiden en gescheiden deelen uiteen. Maar deze onderscheiding droeg een gansch ander karakter, dan die,

welke uit het Nieuwe Testament ons bekend is. En het is van belang, om van dit verschil zich helder rekenschap te geven.

Volgens Hand. 2: 46 en 5: 42 bestonden er in de gemeente te Jeruzalem twee onderscheidene samenkomsten. Ten eerste hadden de geloovigen aldaar de gewoonte, om dagelijks, vooral bij het morgen- en avondoffer, in den tempel, inzonderheid in den voorhof van Salomo samen te komen en deel te nemen aan de voorlezing der Oud-Testamentische Schrift en aan de gebeden. Zij braken dus niet op revolutionaire wijze met den Joodschen godsdienst, en scheidden niet eigenmachtig en willekeurig zich af, maar wachtten, totdat God zelf hen uit den tempel en uit het Jodendom uitleiden en dezen aan de verwoesting en aan de verharding prijsgeven zou.

Maar al is het, dat zij nog dagelijks in den tempel samenkwamen, zij vormden toch onder de Joden reeds eene zelfstandige, Christelijke gemeente. Want zij zwegen niet van het geloof, dat hen van de Joden scheidde, maar maakten van de gelegenheid in den tempel en ook elders

gebruik, om openlijk aan allen Jezus als den Christus te verkondigen, Hd. 2: 22, 3: 13, 4: 10, 5: 20, 42 enz. Deze samenkomsten droegen daarom vooral een missioneerend karakter; zij dienden tot prediking van het Evangelie aan hunne volksgenooten.

Maar uit den aard der zaak hadden de Christenen aan die openbare samenkomsten in den tempel niet genoeg. Zij vergaderden ook dagelijks in private woningen, oefendens gemeenschap met elkander onder de breking des broods, aten te zamen met verheuging en eenvoudigheid des harten, volhardden in de leer der apostelen en in de gebeden, en dankten en prezen God. Prediking des Woords en viering van het heilig avondmaal, gebed en gezang waren van het ontstaan der Christelijke gemeente af de hoofdbestanddeelen van hare godsdiensttoefeningen. De breking des broods nam daaronder de voornaamste plaats in; al het andere groepeerde zich om haar heen; naar haar werd heel de samenkomst genoemd; zij had dagelijks, in de huizen der geloovigen, plaats; de avondmaalsviering, begeleid van leering en gesprek, van gebed en gezang, was

het hart en het middelpunt van heel den Christelijken eeredienst.

Maar lang kon deze toestand niet blijven. De houding van de Joden tegenover de jeugdige Christengemeente werd hoe langer hoe vijandiger en ging spoedig in vervolging over. Aan de samenkomsten der geloovigen in den tempel kwam een einde; de dagelijksche vergaderingen in de private woningen werden bemoeielijk en verminderden in aantal; de voornaamste samenkomsten werden langzamerhand op den eersten dag der week, den gedenkdag van Christus' opstanding gesteld. En de scheiding, die in Jeruzalem eerst langzamerhand tusschen Joden en Christenen zich voltrok, was in de gemeenten uit de Heidenen van huis uit aanwezig.

Toch weten wij uit 1 Cor. 11—14, dat ook in die gemeenten uit de Heidenen twee onderscheidene samenkomsten bestonden. De eerste had waarschijnlijk op den dag des Heeren in den morgenstond plaats, stond ook voor ongelovigen open, en was vooral gewijd aan leer (door profetie, glossolalie, en voorlezing), gezang en gebed. Daarvan was eene andere samen-

komst onderscheiden, die gewoonlijk in den avond plaats had, alleen voor de geloovigen en gedoopten toegankelijk was en vooral bestond in het vieren van het met een liefde-maaltijd verbonden heilige avondmaal.

In deze samenkomsten kwam er in de tweede eeuw eene groote verandering. De oorzaken voor die verandering zijn onbekend en worden daarom verschillend aangegeven. Maar het feit staat vast en is voor geen tegenspraak vatbaar.

Ten eerste werd de viering van het avondmaal, die in den apostolischen tijd altijd met het houden van liefde-maaltijden verbonden was, van die liefde-maaltijden losgemaakt en uit de avond godsdiensttoefening in die van den vroegen morgenstond verlegd. Gezag, voorlezing der Schrift, prediking des Woords, gebed en avondmaalsviering werden aldus in éene godsdiensttoefening samengevoegd.

Maar ten andere werd tegen het einde der tweede eeuw deze éene godsdiensttoefening wederom in twee deelen gesplitst. Het eerste deel bestond in de voorlezing der Schrift en in eene vermanende toespraak en

werd ook voor de catechumenen opgesteld; in het tweede deel had de viering van het avondmaal plaats, welke niet aanving, dan nadat alle niet-gedoopten verwijderd en alleen de gedoopte en belijdende geloovigen overgebleven waren.

Deze splitsing der ééne godsdienst-oefening in twee deelen scheide de gemeente in twee groepen, in die der *niet-* en in die der *wél-*ingewijden.

De aanleiding tot deze splitsing was misschien vrij onschuldig. Eenzijds wilde men de catechumenen, die reeds een tijd lang privaot onderwijs in de waarheid ontvingen, niet van de openbare prediking des Woords uitsluiten; en anderzijds was men erop bedacht, om het heilige voor ontwijfing en de gemeente voor verdachtmaking en vervolging te vrijwaren.

Maar zeer waarschijnlijk heeft op die splitsing de inrichting der in dien tijd wijdverbreide Heidensche mysteriën invloed gehad. Er bestonden toen onder de Heidenen allerlei geheime genootschappen, die in verschillende afdeelingen gesplitst waren en hunne leden langs vele trappen heen en onder allerlei ceremoniën door tot de diepste verborgenheden inleidden.

Waarschijnlijk werd ook de Christelijke godsdienst-oefening langzamerhand onder zulk een gezichtspunt beschouwd. Door privaot en publiek onderricht heen werden zij, die Christenen wilden worden, voor den doop voorbereid en dan door dien doop tot het inwendig deel der godsdienst-oefening, tot de heerlijkste acte der gemeenschap, tot de viering des avondmaals ingeleid.

De doop werd alzoo de groote inwijdingsacte tot de Christelijke gemeente en tot hare mysteriën, de verborgenheden des geloofs.

BAVINCK.

„VOOR U NEEMT.”

In het Formulier van den Kinderdoop luidt de derde vraag aan de ouders aldus: of gij niet belooft en *voor u neemt*, dit kind, als het tot zijn verstand zal gekomen zijn, . . . in de voorzeide leer naar uw vermogen te onderwijzen, of te doen en te helpen onderwijzen.

In de uitgave der Geref. Liturgie, door Dr. F. L. Rutgers onder medewerking van Dr. H. Bavinck en Dr. A. Kuyper, bij de Flakkeessche Boekdrukkerij in 1897, heeft deze tekst een kleine wijziging ondergaan.

De woorden en *voor u neemt* zijn veranderd in: en *u voornemt*.

In eene noot aan den voet der bladzijde wordt deze verandering aldus gerechtvaardigd: „De officiële tekst heeft hier: *voor u neemt*, hetgeen in de taal der 16e eeuw hetzelfde was als: *u voornemt*, of, *bij uzelf besluit*; maar thans in dien zin niet kan gezegd worden.”

Maar het blijkt, dat deze verandering van de aangebrachte verandering lang niet aan allen voldoet. Het volk maakt tusschen de beide uitdrukkingen: *voor u neemt* en *u voornemt* een groot onderscheid. Het voelt, dat de laatste uitdrukking lang niet zoo krachtig en veelzeggend is als de eerste. Het denkt bij *zich voornemen* alleen aan een plan, dat men heden wel maken maar morgen weer opgeven kan. Maar *voor zich nemen* wil zeggen, dat men iets voor zijne rekening neemt, dat men iets op zich neemt, dat men er voor staat.

Van verschillende zijden kwam daarom de vraag in, of de wijziging der woorden: *voor u neemt* in *u voornemt*, wel te handhaven en te verdedigen is.

Om in deze quaestie eenige zekerheid te verkrijgen, viel er niets beters te doen, dan het advies in te winnen van een man, die op het gebied van Nederlandsche Taal- en Letterkunde eene erkende autoriteit bezat en volgens aller oordeel recht van spreken had.

Wel is in de uitgave van Prof. Rutgers de wijziging ook niet opgenomen, dan na het oordeel van een taalkundige te hebben ingewonnen (verg. *Heraut* 1047). Maar de geleerden zijn, gelijk men weet, het lang niet altijd met elkander eens. En in elk geval, twee weten meer dan één. Daarom was het geen overbodige weelde, om nu nog eens een ander beoefenaar en kenner der Nederlandsche Taal naar zijne meening in dezen te vragen.

Prof. Dr. G. Kalf, hoogleraar in de Nederlandsche Taal- en Letterkunde te Utrecht, was zoo vriendelijk, om ons op een desbetreffend verzoek nader bescheid te doen.

Zijn schrijven is van te particulieren aard, dan dat het hier in zijn geheel

kan opgenomen worden. Maar zijn oordeel is voor mededeeling vatbaar en volkomen duidelijk en beslist.

Zonder zweem van aarzeling schrijft hij, dat naar zijne bescheiden meening de aangebrachte verandering *niet* geoorloofd is, en de kracht en de beteekenis van het Formulier vermindert.

Wil men. zoo voegt hij hieraan toe, het Formulier veranderen en in overeenstemming brengen met het hedendaagsch taalgebruik — maar dan begeeft men zich op glad ijs —, dan zou mijns inziens de uitdrukking: *op u neemt*, de voorkeur verdienen.

Dit oordeel schijnt bij nadere overweging op goede gronden te rusten. Prof. Kalf wijst deze in zijn schrijven slechts met enkele woorden aan en miste den tijd, om ze volledig te ontwikkelen. Maar ook in dezen vorm hebben zijne bewijzen, naar het schijnt, eene overtuigende kracht.

Het woord *voornemen* immers bestond ook reeds in de zestiende eeuw, in welke de Formulieren werden opgesteld. Het had toen dezelfde beteekenis, als welke het nu nog bij ons heeft. Het werkwoord *voornemen* beteekende: een plan maken, vaststellen, besluiten enz.

In de Staten-vertaling komt het woord menigmaal in deze beteekenis voor. Zoo zeide Jezus tot zijne discipelen: neemt in uwe harten voor, om tevoren niet te overdenken, hoe gij u verantwoordt zult, Luk. 21: 14. Petrus beschuldigde Ananias en Saffira, dat zij de zondige daad in hun hart hadden voorgenomen, Hand. 5: 4. Paulus nam voor, onder de Heidenen niets te weten, dan Jezus Christus en dien gekruist, I Cor. 2: 2. Meermalen heet het, dat de apostel voornam, om ergens heen te reizen of te overwinteren, Hand. 19: 21, 20: 16, Rom. 1: 13, II Cor. 1: 17, 2: 1, Tit. 3: 12. En ook van God wordt er gezegd, dat Hij zijn welbehagen voorgenomen had in zichzelf, Ef. 1: 9. Het zelfstandig naamwoord *voornemen* komt met deze beteekenis van het werkwoord geheel overeen, Hand. 11: 23, Rom. 8: 28, 9: 11 enz.

Maar, ofschoon dit woord *voornemen* in de vijftiende eeuw bestond en dezelfde beteekenis had, als het nu nog heeft bij ons; toch is dit niet het woord, dat in de derde vraag van het Doops-formulier wordt gebruikt.

Daar staat niet in den oorspronkelijken tekst het woord *voornemen*, maar het woord *nemen* met de nadere bijvoeging: *voor zich*.

Het woord *nemen* nu had reeds in het Middelnederlandsch en waarschijnlijk ook nog in de zestiende eeuw, vooral in meer of min verheven stijl, dikwijls de beteekenis van *op zich nemen*. En in dezen zin is het in het Formulier van den Kinderdoop gebruikt.

Dat blijkt genoegzaam uit het verband. Aan het *voor zich nemen* gaat n.l. het *beloven* vooraf. De vraag luidt: of gij niet *belooft* en *voor u neemt* enz.

Wanneer nu de woorden: *voor u neemt* hetzelfde beteekenden als tegenwoordig ons: *u voornemt*, dan zouden zij na het *beloven* krachteloos zijn en de vraag, in plaats van ze te versterken, verzwakken.

Beloven toch is veel sterker dan *zich voornemen*. Wie belooft, heeft zich al voorgenomen, en spreekt nu uit, dat hij aan dat voornemen getrouw zal blijven en het ten uitvoer zal leggen. Er moet dus na *beloven* een woord volgen, dat niet zwakker maar nog sterker van beteekenis is.

En dat is het woord: *voor zich nemen*. De ouders *beloven* het niet alleen, maar zij *nemen* het ook *op zich*, zij *nemen* het ook *voor hunne rekening*, zij *staan er ook voor*, dat zij hunne kinderen in de voorzeide leer naar hun vermogen zullen onderwijzen.

Alleen in dezen zin komt het woord *voor u neemt* na het woord *belooft* in de derde vraag van het Doopsformulier tot zijn recht. Dan is er opklissing en versterking in.

Daar komt nog iets bij. Het werkwoord *voornemen* had in de zestiende eeuw, gelijk boven is gezegd, dezelfde beteekenis, als het thans nog bij ons heeft. Maar er was in het gebruik toch één opmerkelijk verschil. In de zestiende eeuw was het werkwoord niet wederkerend; men gebruikte het zonder wederkerend voornaamwoord en sprak eenvoudig van *voornemen* zonder meer. De boven aangehaalde plaatsen uit de Staten-vertaling bewijzen dit.

Maar tegenwoordig spreken wij meestentijds van *zich voornemen*. Als de opstellers van het Formulier in de zestiende eeuw dus niets anders bedoeld hadden te zeggen, dan wat wij tegenwoordig met ons *zich voornemen* uitdrukken, dan zouden zij eenvoudig geschreven hebben: of gij niet *belooft* en *voornemt*, zonder meer.

Maar dat deden zij niet. Zij schreven: of gij niet *belooft* en *voor u neemt*. En de reden, dat zij zich zoo uitdrukten, kan dus geen andere zijn, dan dat zij met deze woorden iets anders en iets meer bedoelden te zeggen, dan wat toen door het woord *voornemen* en thans

door het woord *zich voornemen* wordt te kennen gegeven.

De verandering, die in het gebruik van het woord *voornemen* plaats had, eerst *zonder* en daarna *met* wederkerend voornaamwoord, verklaart dan tevens, dat velen de vroegere uitdrukking *voor zich nemen* in beteekenis gelijk achten aan de tegenwoordige: *zich voornemen*.

Maar dat schijnt niet zoo. De tweede persoon van den tegenwoordigen tijd: *voor u neemt*, is niet afgeleid van het werkwoord *voornemen*, *zich voornemen*, maar van het werkwoord *nemen* en door de bijvoeging *voor u* versterkt.

De woorden *voor u neemt*, in den zin van *op u neemt*, vullen het woord: *belooft* aan; het is, gelijk Prof. Kalf zegt, de daad, die de belofte tot werkelijkheid maakt.

In elk geval, de quaestie is nog niet uitgemaakt, voor het behoud van den oorspronkelijken tekst is nog heel wat te zeggen. Die wijziging, die aangebracht werd, is met de noot in de bovengenoemde uitgave der Liturgie en met de toelichting in no. 1047 van de *Heraut* niet voldoende gerechtvaardigd.

BAVINCK.

DE BANDEN GESLAAKT.

„Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde.” Ps. 32: 5.

De Heere God is een Geest van oneindige volmaaktheden. Deze volmaaktheden of eigenschappen zijn in Hem één, doch ten aanzien van ons begrip, en van hare werkingen van elkander onderscheiden.

Zij worden daarom genoemd openbaringsvormen van het Goddelijk Wezen.

Inzonderheid wordt er in de Schrift gewaagd van de barmhartigheid en rechtvaardigheid Gods. Zij verheerlijkt de goedertierenheid en het recht des Heeren. Op elke bladzijde. De ark, waarin Noach met de zijnen, predikte Gods goedertierenheid; en de wateren van den Zondvloed legden van zijne rechtvaardigheid getuigenis af. Goedertierenheid bracht Loth in Zoar; rechtvaardigheid verdeldge de inwoners van Sodom. Goedertierenheid baande voor Israël een pad door de zee; rechtvaardigheid deed Farao omkomen met zijn heir.

God toont zijne rechtvaardigheid in het straffen, — en zijne liefde in het vergeven der zonde. Ook waar Hij de zonde straft, toont Hij zich lankmoedig; niet aanstands stort Hij over den zondaar den vloed der wrake uit. Integendeel. Hij vermaant en bedreigt en roept tot bekeering. Maar nauwelijks ligt een menschenkind in schuldbesef als boeteling voor zijn troon, of Hij doet zijn gunst ervaren. Hoe heerlijk zegt ons dit de gelijkenis van den verloren zoon. Hoe treffend zien wij dit op Golgotha; de boetvaardige moordenaar had zich nauwelijks in de armen van 's Heeren reddende liefde geworpen, of hem werd het Paradijs beloofd. Wij zien dit in Davids geschiedenis. Ach, hij was van God afgeweken, had zich een tijdlang aan valsche rust overgegeven, en zijn conscientie in slaap gewiegd. De hand des Heeren had hem gevoelig geslagen. En nu, hij vernedert zich voor zijn God, valt Hem te voet, smeekt om genade. Hij is beschaamd. Droefheid verscheurt zijn hart.

Haat tegen de zonde vervult zijne ziel. Hij legt zijn hoofd op de trappen van Gods genadetoon, en roept diens ontferming in.

En wat meent gij, zijne werkzaamheden waren te vergeefs? Hij werd afgewezen? Neen, hij zelf verhaalt ons een en ander, en keert zich daarbij tot den Heere, met het: „Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde!”

Hoe heerlijk, dat de dichter zoo uit eigen ervaring kon spreken.

Niets noodzakelijker, en daarom niets begeerlijker dan de vergeving der zonde.

Zij wordt genoten bij ware bekeering; door het geloof; in den weg des gebeds; bij de gezindheid der liefde, die den naaste vergeeft. David deelde in dit voorrecht. Zijne banden waren geslaakt. In de ruimte gevoerd, mocht hij juichen: „Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde!”

Letten wij er wel op, deze ontboezeming koppelt hij vast aan de verklaring, dat hij zich voor God had vernederd, en in het diepgaand besef van zijne schuld om genade had gesmeekt.

Toen, toen zijn hart gebroken en zijn geest verslagen was, vertolkte de Heilige Geest voor hem het Evangelie der genade, ontdekte zijn God zich aan hem als een vriendelijk Ontfermer.

Gelijk de rivieren de laagten, maar niet de hoogten overstroomden, zoo kunnen de stroomen der genade slechts het hart verkwikken en verlevendigen, waarin de vleeschelijke hoogten zijn geslecht. Gelijk het uitgedroogde aardrijk de milde regendroppen indrinkt, kan een hart, dat zich dor en mat gevoelt en naar God, naar den levenden God dorst, de woorden des vredes indrinken. En zulk een hart dorst niet te vergeefs. Aan de deur der genade klopt men niet vruchteloos. 't Is niet ijdel den

bedelstaf op te nemen en zich te spoeden tot het schathuis des Eeuwigen. De geschiedenis der eeuwen bevestigt dit. Een groote wolk van getuigen ligt rondom ons. De boetvaardigen zijn nooit afgewezen. Het vertrouwen op Gods vergevende liefde in Christus is nooit beschaamd.

David staat met zijne ervaring niet alleen. Immers, de Heere heeft gesproken: „Keert weder tot Mij, zoo zal Ik weder tot u keeren”; dat is: val voor mijn aangezicht in de schuld, en Ik zal u mijne genade doen ervaren.

David zegt, dat de Heere vergeven had de ongerechtigheid zijner zonde. De zonde wordt dikwerf in de Schrift ongerechtigheid genoemd. Zij is overtreding van Gods wet. Wij worden van haar afgemaand. Nu eens klinkt de profetenstem: „Wascht u, reinigt u, doet de boosheid uwer handelingen van voor mijne oogen weg, en laat af van kwaad doen”; dan weder waarschuwt een apostel: „legt af alle kwaadheid”. Inzonderheid voor wie den Naam des Heeren noemt, is de zonde onbetamelijk, schadelijk en bitter.

Bij God is het recht haar te straffen. Hij straft haar tijdelijk, maar ook eeuwig. Wie moet niet sidderen, als hij de toekomst der goddeloozen indinkt? Wie weet niet, dat het voor Gods kinderen kwaad en bitter is den Heere hunnen God te verlaten? „Waakt en bidt”, wordt hun onophoudelijk toegeroepen; waakt en bidt, want gij leeft in een wereld vol verleiding, hebt in Satan een listigen en geweldigen tegenstander en draagt vleesch met u om, dat der vijanden sterke bondgenoot is, en u allerlei parten spelen wil. Waakt en bidt, en als uwe voeten zijn uitgeleden, blijft niet liggen op het pad der overtreding, maar zegt met den verloren zoon: ik zal opstaan en tot mijnen Vader gaan en zeggen: ik heb gezondigd; en gij zult ervaren, dat de Heere u verschoonen zal, wijl Hij lust aan goedertierenheid heeft, en zijn verbond gedenkt.

„Gij vergaapt de ongerechtigheid mijner zonde.” David wil zeggen, dat God hem de schuld der zonde vergeven had, hem van de straf had ontheven, en zijn door het gevoel van Gods kastijgende hand zoozeer ontrust gemoed met vrede had vervuld. Niemand meene, alsof de dichter er aan denkt, in zijn schuldbelijdenis grond van verdienste te vinden, waarop de schuldvergeving zich grondt. Als hij het een en ander samenvoegt, wijst hij den weg aan, waarin de zondaar komt tot het roemen in gerechtigheid en vergeving.

De dichter bezat het grootste voorrecht, dat in dit leven kan worden verkregen.

Hij was verzekerd van zijn aandeel aan het hoogste goed, dat God zijn God was, en diens trouw door zijne ontrouw niet was te niet gedaan, en hij eenmaal zou ingaan in de erve der heiligen in het licht.

Treffende waarheden worden ons hier herinnerd. Vooreerst, de Heere is barmhartig over zijne kinderen. Bij Hem is vergeving, opdat Hij gevreesd wordt. Hij is „de Vader der barmhartigheden”. „Rijk in barmhartigheden”. Ten andere, een kind van God kan van zijn kindschap, van zijn aandeel aan de genade, in dit leven verzekerd zijn.

David spreekt op den toon der vaste verzekerdheid. Gods Geest getuigde met zijn geest, dat hij een kind van God was. Niet slechts in dezen Psalm, maar in al zijne Psalmen ademt het zalig bewustzijn ons tegen, dat hij in den staat der genade pelgrim naar Zion was. Op dezelfde wijze spraken al de Bijbelheiligen. Job zegt: „Ik weet, dat mijn Verlosser leeft”; en Jacob strekt zich op de stervensspinde uit met het: „Op uwe zaligheid wacht ik o Heere”. Johannes roemt: „Geliefden, nu zijn wij kinderen Gods”; en Paulus verheugt zich in de wetenschap, dat het leven hem Christus is, en het sterven hem gewin zal zijn.

(Slot volgt.)

NOTTEN.

AAN EEN JEUGDIGEN AMBTGENOOT.

AMSTERDAM, 24 SEPT. 1900.

Waarde Broeder,

Smijtegeld werd in 1665 geboren en stierf in 1739. Als gij u dit tijdperk uit de Vaderlandsche Kerkgeschiedenis voor den geest roept, zult ge u herinneren, dat het verval in de Gereformeerde kerk van ons land toen al zeer merkbaar was. Men sprak toen reeds van godzalige predikanten als eene onderscheiding, en tal van godvreezende mannen gingen niet meer ten Avondmaal, vanwege verbastering der kerk, de verslappung der kerkelijke tucht en de verwereldlijking van geheel het leven. Ik zeg niet, dat zij daar goed aan deden, maar herinner alleen aan het feit. Van het oude, Classieke Gereformeerde leertype waren nog maar flauwe sporen te

ontdekken, en de Coccejansche en Voetiaansche twisten, in verband met de nieuwe richting in de wijsbegeerte, bewogen kerk en vaderland.

Ware er toen vrijheid van openbare godsdienst-oefening of kerkstichting geweest, en had de macht der Overheid, om het eens plat te zeggen, den boel niet bijgehouden, dan ware in die dagen reeds de schijn-eenheid van een Landskerk uiteengespat, en zeker een drie- of viertal kerkengroepen ontstaan.

Ds. Van Beveren zegt dan ook van Smijtegeld: „Inzonderheid heeft hij, als Loth zijne ziel gekweld, en veel bejammerd het verval in leer en zeden, waardoor hij als Micha, veel kwaads profeteerde. Hij vreesde, dat schuddingen van de zuilen van kerk en staat aanstaande waren, verduistering van de waarheid, verduistering van de godsvrucht, een afzwerven van God en een weg der oordeelen. Het was veel zijn woord: „de ledematen zullen de waarheid moeten bewaren, de rechtsinnigen zullen blijde zijn wanneer zij zelve eenen predikant mogen onderhouden.”

Kunt gij begrijpen dat ik, in mijn jongen tijd, als kruis-dominé uit deze woorden veel sterkte had? De tijd waarin de „ledematen” de waarheid moesten bewaren, was toen werkelijk aanwezig. Hebben niet zoowel de Cock als van Velzen en Brummelkamp door „ledematen” den lust en de liefde voor de oude, Gereformeerde waarheid leeren kennen en in zich voelen werken? En hunne jongere tijdgenooten deelden ook nog in de laatste bewegingen van de geestelijke opwekking, die zoovele zielen had aangegrepen. Ik kan u de verzekering geven, dat nog in de eerste jaren mijner bediening vele menschen tot bekeering en geloof kwamen. Onze gemeenten namen toe en vermeerderden veelal door de toebrenghing van jongbekeerden, die niet in de waarheid onderwezen en opgevoed waren, maar in het hart werden gegrepen door de eenvoudigste prediking, althans wat den vorm aangaat, en leerden vragen: wat moet ik doen om zalig te worden?

Meen echter niet, dat wij toen predikten, zooals Smijtegeld het in zijn tijd deed. Dat konden wij niet. Nu ik Smijtegeld eenigszins met andere oogen lees dan vroeger, voel ik neiging om de bewering uit te spreken, dat deze Middelburgsche prediker was een homiletisch-genie.

Zet nu maar groote oogen op! Wijs nu maar naar de kleinwoordenjes en de kenmerkjes en het aantal preken over het gekrookte riet! Ik ben zoo vrij er mij niets van aan te trekken. En kom mij niet aan boord met de oude beschuldiging, dat Smijtegeld niet den Christus maar den Christen gepredikt heeft. Eenzijdigheid valt ook bij Smijtegeld niet te miskennen; doch welk menschenkind ontkomt aan deze menselijke eigenschap? En de objectivisten mogen wel toezien, dat zij het zielkundig element niet verachten, en den goeden naam niet bekladden van een man, die den Christus in al zijn volheid heeft gepredikt, zooals Hij de verlossing heeft verworven voor den mensch, en voortgaat, ze toe te passen en, door den Heiligen Geest, in den mensch wezenlijk en werkelijk te maken.

Over den tekst Col. 1: 2 heeft Smijtegeld veertigmaal gepredikt. De schets van elke predikatie wordt nauwkeurig opgegeven. Zij handelen alle over de heiligmaking en omvatten het geheele Christelijke leven en alle verhoudingen en betrekkingen, waarin de geloovigen herop aarde verkeerden. Elke preek is een afgerond geheel, en logisch komt de eene gedachte uit de andere voort, zonder herhaling van hetgeen reeds gezegd is.

Ik stem toe, dat deze wijze van het Woord te bedienen zijn bedenkelijke zijde heeft, en dat de oude, reformatische predikers, uit de 16e eeuw, zoo niet gearbeid hebben. Maar het heeft, dunkt mij, ook zijn bedenkelijke zijde, om elken Zondag een anderen tekst te nemen, en toch week aan week hetzelfde te zeggen.

Dat ik tegenwoordig nog al eens in Smijtegeld lees, geschiedt dan ook niet met het voornemen, om te beproeven het hem na te doen. Daartoe ontbreekt niet alleen de denkkraft, maar ook de overtuiging, dat deze wijze van prediken aanbevelenswaardig is, of voldoende zou aan den eisch der stichting van de gemeente, in de tegenwoordige tijdsomstandigheden.

Maar ik heb 't oog op 't zielkundig element of, wilt ge, op het bevindelijke, op de inwendige zijde van de practijk der godzaligheid, waar Smijtegeld zoo grooten nadruk op legde, en waardoor hij een bemind en gewaardeerd volksprediker was en bleef.

Tegenwoordig schijnt de beoefening der geestelijke gaven zich meer te bepalen tot de uiterlijke zijde des levens en de sociale verhoudingen in het leven. Daarin openbaart zich, naar het mij voorkomt, eene reactie tegen de eenzijdigheid van een vroeger tijdperk, waarvan de oorsprong in den tijd van Smijtegeld reeds duidelijk te ontdekken zijn. Niet het individu, maar de sociëtas, de gemeenschap, niet de Christen, maar de

kerk is nu de leus. Ik kan het dan ook zoo goed begrijpen, dat jongere tijdgenooten niet begrijpen, hoe mannen als Smijtegeld nog beteekenis hebben voor onzen tijd.

Vooreerst denk ik hierbij aan de spreuk: onbekend maakt onbemind. Want Smijtegeld's preeken over de heiligmaking behandelen tal van vraagstukken, die betrekking hebben op het sociale leven, op de verhouding der geloovigen tot de wereld, tot maatschappij en kerk, op alle algemeene toestanden, zooals die in zijn tijd aanwezig waren. Maar hij gaat daarbij uit niet van de *uitwendige wet*, maar van het *inwendige werk des Heiligen Geestes*, waardoor de Heere binnen in ons bondig en vast maakt, wat Hij ons uitwendig, in het Woord en de Sacramenten, te verstaan geeft. Wist men dit, men zou niet in de meening blijven hangen, dat Smijtegeld slechts bevindelijke praatjes hield.

Veel verschijnselen van het godsdienstig en kerkelijk leven der latere jaren geven mij den indruk, dat er gebrek begint te komen aan de *inwendige zekerheid des geloofs*, aan het staan in de vrijheid der heerlijkheid van de kinderen Gods. En dit hangt zeker weer samen met een ander verschijnsel, namelijk de afwezigheid van persoonlijk schuldgevoel, het bekommerd zijn over *zijn eigen zonden*, het sterven aan de wet om Gode te leven.

Onze tijd komt mij voor bij uitnemendheid wetenschappelijk te zijn en meer en meer wetenschappelijk te worden. Als men alle wetten, reglementen en statuten, die heden ten dage bestaan en toenemen in tal en last, eens tot één strook kon maken, zou men zeker onzen aardbol er eenige malen mee kunnen omwinden. En toch klaagt men over het toenemen der zonden.

Wel een bewijs, dunkt mij, dat de wet krachteloos is.

Want het genadeleven is, evenals het kunstleven, eene vrijmachtige gave Gods. Men kan het elkander niet mededeelen. Er behoefte aan te gevoelen, is reeds genade. Dan wijkt bij ons de zelfvoldaanheid en het zich verlustigen in eigen werk, om alleen in het werk van Christus troost te zoeken en te vinden, voor onze arme harten.

T. t.
W. H. GISPEN.

Politieke Beschouwingen.

Daar hangt thans over Zuid-Afrika een donkere, onaangenaam aandoende nevel. Van berichten van de zijde der Burgers is nu geheel geen sprake meer. Wij zijn dus zoo goed als overgegeven aan de officiële berichten van Roberts en hetgeen enkele Engelsche correspondenten te Lorenzo-Marques over elders gelieven los te laten, wat dan nog dikwerf geweldig is besnoeid aan de Kaap of te Aden.

De Engelsche Regering heeft er nu eenmaal behoefte aan met het oog op de verkiezingen voor het parlement, die aanstaande zijn — dat bij het volk de overtuiging veld winne: het is uit met den oorlog! En de correspondenten, meestal officieren, stemmen al sterker en sterker, als in koor, met die leuze in, ea in Engeland zelf worden de stemmen hoogst zeldzaam, de nog even durven waarschuwen tegen de overdrijving en — ontuchtering spelen.

Neen, zeggen die enkelen: „de oorlog is nog niet uit; de Vrijstaat is nog voor een derde en de Transvaal nog niet voor de helft bezet, en telkens moeten wij dorpen en streken aan de Boeren weer prijsgeven, die wij tevoren reeds hadden bezet.” En inderdaad, zoo is het, zoo blijkt het, zoodra maar even, door doorglippende berichten, een tijp van den sluier wordt opgeheven, die Roberts en Chamberlain over Afrika verspreiden. Nog altijd is men bang voor den dapperen De Wet in den Vrijstaat, wordt men geplaagd ten Westen van Pretoria en Johannesburg door den taaien de la Rey, en zelfs een Erasmus doet weer aanvallen bij Elandsrivier even ten Noorden van Pretoria, en ten Zuiden daarvan, zelfs bij Vereeniging, den overgang van den spoorweg naar Pretoria over de Vaal wordt door de Engelschen bloedig gestreden. Maar hier tegenover staat, dat het schoone land hoe langz zoo meer in een woestijn wordt herschapen, de bevolking gruwelijk wordt uitgemergeld, en het getal groter wordt onder de strijdende Burgers van hen, die door de toenemende ellenden deels verlamd en deels moeg streken — het opgeven. „In een kamp bij Pretoria”, gelijk Roberts nu belooft, het lijkt voor zoodanigen haast aantrekkelijk, al zal hij ze straks wel weer in ballingschap zenden. Daarbij komt, dat men niet altijd op een gegeven oogenblik genoeg schietvoorraad bij zich heeft en nog veel minder kanonnen, zoodat men den vijand wel in ongunstige positie ziet, maar niet overweldigen kan. Ook wordt, wij velen, die vechten verloren gingen en de nog meerderen, die uit hunne huizen werden gehaald, de overmacht zoo groot!

De toestand blijft hoogst kritiek! Ook in 't Oosten bleek een ander, helaas, al te droef sprekend. Ondanks alle goede voornemens, en de sterkte der posities, moest men bestendig achteruit naar Komatiopot aan de Portugesche grenzen en — thans hebben de Engelschen, zonder zelfs veel te verliezen, den geheelen spoorweg, zij het vernield, in hunne macht. Tal van strijden, vooral vreemdelingen, zijn over de grenzen gedrongen en hebben strijdsmoede de wapens neergelegd. En al is hun getal niet zoo groot als de Engelschen beweren, 't getal hunner tegenstanders is toch weer gedund, en — wat veel beteekent — dezen

hebben geen spoorlijn meer voor gemeenschap met en toevoer uit het buitenland. Ware nu in den laatsten tijd niet zoo dikwijls voorraadplaatsen van voedsel en kruit aan de Engelschen verraden — er zou in het Noorden nog genoeg over zijn om des noods een paar jaar den guerilla vol te houden, maar nu? . . . wij weten het niet, al staat vast dat de kern, helaas, thans zoo klein, in het verzet ook in 't Noord-Oosten volhardt. Botha en Burger, Viljoen en andere Generaals zijn blijbaar derwaarts, om en bij Lijdenburg, gegaan met de hunnen, enkele duizenden, — en wij hebben af te wachten wat zij nog zullen vermogen.

God ontferme zich over hen en hunne medestrijders. Hij alleen kan verlossing schenken! Van Engeland, zelfs van de liberalen daar, verbijsterd als ze zijn, is niets te verwachten; slechts enkelen blijven bij de oude leuze: geen inlijving van de Republieken! En welke Europeesche Regering is gezind tusschenbeide te komen? . . . welk een oordeel!

Van de zaken in China is niet veel zekers te zeggen. Het schijnt ons toe, dat, terwijl inmiddels de kabinetten van Europa broeden op te verzenden nota's en trachten een pad te effenen, waarop zij gezamenlijk kunnen voorttreden, China meer den practischen weg inslaat en toont door daden, dat de Deutsche Nota haar volstrekt niet aanstaat. Vooreerst heeft zij Hsian-Fu in Shan-si tot nieuwe hoofdstad verklaard, daarmede aanduidend, dat het verlaten of niet verlaten van Peking haar koud laat. Hsian-Fu ligt in een bocht van de Gele rivier en is zeer moeilijk te bereiken. Deze daad wordt nog eigenaardig toegelicht door een mededeeling van Li, den duizend-kunstenaar, dat „mogelijk Prins Tuan en de hooge personages kunnen uitgeleverd worden. Berlijn heeft dus van China een duidelijk antwoord.

De beteekenis van Peking's inneming is derhalve bedenkelijk verzwaart. Waarschijnlijk ziet China, dat de uitgestrektheid van gebied de beste bondgenoot is. Engeland heeft in Zuid-Afrika niet vergeefs college genooten voor de Chinezen.

Zal er nu een expeditie begonnen worden door de Europeesche Mogendheden om de hooge Oomes te krijgen? De Mogendheden, we vergissen ons. Rusland wil blijkaar wel meedoen met Duitschland en dan zal Frankrijk wel volgen, terwijl in den laatsten tijd ook Japan zich hoe langer hoe meer van zijn Engelschen bondgenoot tracht los te maken en naar Duitschland overhelt. Amerika laat troepen in Peking.

Duitschland zou dus van enkelen zoo wat zijn zin verkrijgen. Misschien zal dus Wilhelm wel doorzetten en ook kunnen; maar zal zijn land hem steunen?

Zou Rusland waarlijk Mantsjoerij blijvend willen bezetten? Vragen genoeg voorshands. Ze doen echter eenigszins zien hoe onklaar ook daar de toestanden zijn, en niet zonder gevaar.

NOORDTJ. J.

De XIIe Centrale Diaconale Conferentie zal gehouden worden Donderdag 4 Octr. a. s. te Amersfoort in het nieuwe Kerkgebouw aan de Langegracht. Aanvang v. m. 10 ure.

Dat deze Conferentie nog niet overbodig is, blijkt wel uit de Agenda, waarop zeer belangrijke punten voorkomen. Het Comité vestigt in 't bijzonder de aandacht der Diaconieën op punt VIII. Staatsbemoeiing in zake den Dienst der Barmhartigheid treedt hoe langer zoo meer op den voorgrond. Welke gemeenschappelijke houding door de Diaconieën daartegenover moet worden aangenomen, zal een belangrijk punt van bespreking op deze Conferentie uitmaken.

Ds. A. M. DONNER en Ds. H. TEERINK hebben zich ook nu bereid verklaard van advies te dienen.

Gelijk vorige jaren betaalt elke Diaconie de reiskosten harer afgevaardigden; de kosten van het Comité. als drukwerk enz. (die ditmaal gering zijn) worden over de vertegenwoordigde Diaconieën omgeslagen.

Zij, die van den gemeenschappelijken maaltijd à f 1,10 per persoon, en die half zes wordt gehouden, wenschen gebruik te maken, gelieven dit per briefkaart te melden aan den heer E. J. van Ommen, Arnhemsestraat, Amersfoort.

Secretaris is de heer C. F. van Meijenfeldt, Spuistr. 286, Amsterdam.

Voor onze Militairen in Indië.

Het is nog niet te laat om eene gave te zenden voor Chr. leetuur naar Indië. Nog slecht 14 dagen en dan gaan de kisten daarheen. Nog veel kunnen wij gebruiken, eer de kisten behoorlijk gevuld verzonden kunnen worden. Wij willen hopen, dat de velen, die nog niets voor dit doel bijdragen, zich op deze laatste vriendelijke bede zullen ontfermen en zich nog zullen haasten een gave te zenden. Wij vragen u niet om gelden voor sigaren of lekkernijen voor de militairen in Indië, maar wij vragen u een milde bijdrage om onze jongens het Brood des Levens te bezorgen. Wie hier niets tegen heeft en het doen kan, zende s. v. p. spoedig zijne of hare bijdragen toe onder het motto: „Voor Indië.” Wie bericht van ontvangst verlangt, geve duidelijk en volledig adres op, daar wij na deze aanvraag geen opgave meer in de bladen kunnen doen.

Met dankzegging aan de lieve gevers en geefsters ontvingen we nog van Zr. A. L. te Amsterdam f 2,50, Mej. C. te B. f 1, Chr. Jongel.-Vereniging te B. f 3, Mej. W. B. van de Jongel.-Vereniging Bezalië te Amsterdam f 2,50. Verder eenige partijjes gebr. postzegels.

Met beleefde aanbeveling,
Uw. dic. dn.
ALB. GRUIJS SR.

Zaandam, Molenpad.

Buitenlandsche Kerken.

Een voorstel tot nadere vereeniging der kerken in Duitschland. Hoewel in Duitschland eene geüniteerde stantskerk bestaat, die onder den invloed des Keizers tot stand gekomen is, is de kerkelijke eenheid over

het geheele rijk nog niet gevonden. Wel wonen in deze kerk, die men daar de Evangelische noemt, Gereformeerden en Lutherischen onder één dak, toch is zij geen eenheid: zoodat de kerken in de verschillende Deutsche landen ééne belijdenis en ééne kerkorde hebben en in ééne Algemeene Synode samenkomen.

Er zijn zooveel Evangelische kerken, als er staten of landen zijn en deze landskerken staan niet met elkander in geordende verbinding. Er bestaat zelfs met betrekking tot de belijdenis in die kerken verscheidenheid.

Reeds lang is er van onderscheidene zijde op gewezen, dat het noodzakelijk is de landskerken op de een of andere wijze tot één geheel te brengen. Allerlei voorstellen zijn daaromtrent gedaan. Sedert de verschillende Deutsche Staten tot één rijk samengebonden zijn en die eenheid van het Deutsche rijk meer bevestigd wordt door de invoering van wetten, die voor geheel het rijk gelden, is ook de vraag naar kerkelijke eenheid meer op den voorgrond getreden.

Deze zaak is in het vorige jaar weer bijzonder ter sprake gebracht door Dr. Beyschlag. Hij betreurt het, dat er geen algemeen Duitsch kerkrecht bestaat, zoodat iemand, die naar een anderen Staat vertrekt, vooral naar een Staat met een andere belijdenis, volstrekt niet weet, of hij daar als lid der gemeente wordt erkend en opgenomen, of zelfs het recht om als gast aan het H. Avondmaal te worden toegelaten ontvangt; en dat er geen algemeen geldende bepalingen gemaakt zijn, onder welke de candidaten in de theologie uit den eenen Staat in den andere tot het predikambt worden toegelaten.

De eenige thans bestaande samenbinding der landskerken is de Eisenacher Conferentie, waar de afgevaardigden der verschillende Deutsche kerkbesturen samenkomen om over algemeene aangelegenheden te beraadslagen.

Deze Conferentie bestaat reeds sedert 50 jaren en vergadert elke twee jaren. Hare besluiten zijn eenvoudig adviezen, die aan de kerken ter overweging en behartiging worden aanbevolen, maar voor geen enkele kerk verbindend gezag hebben. Daar worden ook alleen practische vraagstukken behandeld en geen zaken, die betrekking hebben op de belijdenis of de regeering der kerk.

Dr. Beyschlag stelt voor, een soort Duitsch-Evangelische rijksynode of bondsraad te vormen. Deze corporatie — zoo wordt zulk een rijksynode door hem genoemd en zoo is zij ook naar het beginsel van het Lutherisch kerkbegrip en kerkrecht — zal voor het grootste deel bestaan uit afgevaardigden der verschillende landssynoden en voor het overige uit leden der kerkbesturen. Zij moet een uitvoerende macht hebben. De grootte der landskerk moet invloed hebben op het stemrecht harer vertegenwoordigers, zoodat de stemgerechtigde leden geëvenredigd zijn naar de grootte der kerk; de voorzitter moet gekozen worden uit de afgevaardigden van de grootste landskerk.

De vorming van dit „centraal-organ” is volgens Beyschlag noodig voor het bestuur der Evangelische kerk, die in de Deutsche koloniën zich vormt, en der diaspora-gemeenten in het buitenland, wier bestuur en verzorging niet het recht en de plicht zijn kan van een enkele Deutsche landskerk. Reeds hebben zich eenige van die diasporagemeenten bij den Oberkirchenrat in Berlijn, en andere bij andere landskerken aangesloten. Ook zal dat centraal-organ de Evangelische belangen tegenover de Roomsche kerk bij de regeering bepleiten en behartigen. Eindelijk zal het arbeiden om meer eenheid in kerkrecht en kerkorde te verkrijgen. In deze aangelegenheid zal het echter alleen adviseerend kunnen optreden en dan alleen het recht hebben om bij de landssynoden voorstellen in te dienen. Ook mag het zich niet mengen in de belijdenis en de inwendige aangelegenheden van eenige landskerk, zoodat deze hare zelfstandigheid behoudt.

Indien eenige invloedrijke mannen uit de verschillende landskerken zich tot alle Deutsche kerkbesturen wenden met het verzoek, om zulk een centraal-organ te vormen, stelt Beyschlag zich voor, dat een deel daarop zal ingaan, en indien zij, die met dit voorstel instemmen, zich alvast op de voorgestelde wijze vereenigen, dan zullen de anderen hun tegenstand opgeven en zich bij den bond aansluiten.

Velen oordeelen, dat dit voorstel van Beyschlag niet zooveel instemming zal vinden, dat het op dien aangewezen weg tot ééne georganiseerde rijkskerk komen zal. Wat het besturen der kerk in de koloniën en de buitenlandse diaspora-gemeenten betreft, zullen de tegenwoordige kerkbesturen hunne macht niet uit de handen geven en die overgeven aan een corporatie, waarin zij in de minderheid zijn. Van de kerkbesturen verwacht men dus geen instemming met dit plan.

Evenmin van de staatsregeering, die dit centraal-organ van haar te onafhankelijk zal achten, en zijne aansporing en raadgevingen tot uitoefening der Evangelische belangen tegenover de Roomsche kerk overtollig zal vinden, wijl zij genoeg zal hebben aan de adviezen van de door haar zelve ingestelde kerkbesturen. Ook kunnen de stukken, die van dit orgaan uitgaan ter afwerping en bestrijding van aanvallen der Roomschen, der regeering uit een politiek oogpunt bedenkelijk schijnen, zoodat zij ook daarom dit orgaan niet begeert.

Wanneer eindelijk de landssynoden de door dit centraal-organ of rijksynode genomen besluiten niet aannemen, of de kerkbesturen ze niet bekrachtigen, dan is zoo goed als niets bereikt.

Naar het voorstel van Beyschlag, wordt verder door de tegenstanders gezegd, zal de zelfstandigheid der landskerken vooral der kleinere opgeheven worden, al wordt gezegd, dat die niet mag worden aangerand. De grotere kerken zullen de kleinere overheerschen, omdat de eersten de laatsten kunnen overstemmen.

Als wij de bezwaren, tegen het plan van een vereeniging van alle landskerken in het algemeen en tegen het voorstel van Dr. Beyschlag nagaan, dan wil het ons voorkomen, dat er voorshands niets van terecht komt. Het wil ons ook voorkomen, dat de

kerkelijke toestand er niet door verbetert, maar de verschillende kerken er door onder één oppermachtig bestuurscollege gesteld worden.

De Gereformeerden trekken zich van de door velen begeerde nauwere vereeniging der landskerken, evenals van het voorstel van Dr. Beyschlag, zeer weinig aan. Zij zeggen, dat er zeer weinig verandering komen zal, a s die vereeniging tot stand mocht komen. Hun positie zal er niet door verbeteren, wijl voegen er bij, ook niet verminderen, wijl die al zoo slecht mogelijk is. Er zijn in Duitschland, nog wel belijders van de Gereformeerde leer, maar er is geen Gereformeerde kerk dan alleen in Graafschap, Oost-Friesland en Silezië, die weinig waardeering vinden, omdat de Gereformeerden in de geüniteerde kerk te weinig de Gereformeerde leer zijn toegegaan en te veel bevangen zijn door de idee van een volkskerk.

SCHOLTEN.

Voor eenige maanden overleed Ben-Oliel, die meer dan 50 jaren zending onder de Joden was. Hij arbeide, behalve in Frankrijk, in Algiers en ook in Jeruzalem eenigen tijd. Na ook in de Vereenigde Staten gewerkt te hebben, stierf hij daar na langdurige verzwakking.

Tijdens eene werktaking onder de Parijsche koetsiers stond de heer L. Sautter op een der schaars aankomende en dure vigilanten te wachten, — tot eindelijk een jong koetsier voor hem bleef staan, zeggende: „Mijnheer Sautter, kom gauw in s.v.p. en laat mij u voor niets rijden. — Maar, zegt deze, ik ken u niet! — Dat geeft niet, stijf gauw in!” . . . en de heer S. deed zulks. — Aan zijn huis gekomen zijnde, vraagde hij den koetsier, hem bedankende: „Hoe heet gij? — O, antwoordde de vriendelijke jongeling: Mijnh. Sautter heeft wel gedaan aan zoo vele menschen, die zijn naam niet eenmaal kennen; mo mag het dan ook wel een jong koetsier gaan; hu paard!” . . . Er hij snelde weg.

Veel bezoekers van de Tentoonstelling te Parijs maakten gebruik van het adres der Christ. Jongelingsver. (Mr. Paul Theiss, Rue de Trévis, Paris) om aan geschikte logementen te komen enz. Half Juli hadden reeds 78 personen, onder wie 9 predikanten, in haar eigen lokalen gelogeed.

Te Harlesden heeft de Engelsche geestelijke een nieuwe praktijk van ritualisme ingevoerd. Op zekere dagen houdt hij des morgens een mis en men zendt daar de kinderen der openbare scholen heen. D. v. z. men laat deze niet communieeren, of Avondmaal houden, dat doet de vicaris alleen. Maar hij aanbidt de beide gestalten van het Avondmaal en handelt van stukje tot beetje als bij het Avondmaal.

Men heeft ter nagedachtenis van Spurgeon een Rusthuis bestemd voor de leeraren, zendingelingen en andere Christelijke arbeiders. De weduwe en de vrienden van Spurgeon hebben het voornemen deze stichting aan de Baptistische Unie over te dragen, geheel vrij van schuld en geheel gemeubileerd. Het is een ruim en luchtig gebouw te Brighton op de zekust gelegen, naast tuinen van Sussex. Men dacht het in September te openen.

VERSLAG VAN DE CENTRALE PASTORALE CONFERENTIE.

II.

Na het verslag van den Secretaris bekwam Ds. A. Doorn van Franeker het woord en hield een referaat over: „Het hoog belang der exegese voor de Bediening des Woords,” waarvan de hoofdinhoud hier volgt.

Op het hoog belang van de Bediening des Woords wordt allereerst door referent de aandacht gevestigd. „Jezus zelf,” zoo spreekt hij, „is de hoogste Profet en Leeraar, en zijn profetisch ambt zet Hij nog steeds door de bediening des Woords in het midden der gemeente voort. Hij heeft daartoe gegeven sommigen tot apostelen, sommigen tot profeten, sommigen tot evangelisten, en sommigen tot herders en leeraars. De herders en leeraars, hier de Dienaren des Woords, zijn de instrumenten des Heiligen Geestes, door wie Hij zijn Woord tot de gemeente brengt. En gelijk de Heere tegenover Satan stond met het: „Daar staat geschreven” en de Godsmannen van denouden dak kwamen met een „zoo waarachtig als de Heere leeft,” zoo hebben ook zij te staan en te komen met de autoriteit der Heilige Schrift, die de Heere zelf door hen sprekende voor zoover en zoo menigmaal zij ook het Woord Gods brengen. Het licht van dat Woord hebben zij voort te laten schijnen op elk terrein van het gebied, dat ter hunner bearbeiding voor hen ligt.

De vraag: „Wat zegt de Heilige Schrift?” is dan ook met het oog op de bediening des Woords in het midden van de vergaderde gemeente van Christus een vraag van het hoogste gewicht. Het antwoord op die vraag is eendeels zeer gemakkelijk, want het woord des Heeren is eene lampe voor den voet, waarom wij leeren de perspicuitas scripturae, de „duidelijkheid der Heilige Schrift.” Aan de andere zijde is de beantwoording dier vraag moeilijk met het oog op de diepten, die in 's Heeren Woord liggen verscholen. Met het oog op die moeilijkheid leeren de Roomschen, dat de kerk het orgaan is, waardoor de H. Geest zijn Woord uitlegt. Wel aanvanden de Gereformeerden de potestas doctrinae van de kerk, maar niet in dien zin, dat de persoonlijke vrijheid van den exegeet aan banden worde gelegd. De Exegese moet door grammatischen historischen arbeid den juiste zin van het geschrevene weergeven, leunende op de analogia scripturae. Zij moet niet alleen naspeuren wat de schrijver dacht bij het schrijven, maar ook den verborgen zin der Schriften vatten. Zij bewaart voor eenzijdigheid, zoodat men niet eenzijdig redeneert van uit het organisch verband der Schriften zonder een oog te hebben voor de afzonderlijke uitspraken, en evenmin het tegenovergestelde doet;

zij bewaart voor mysticisme en scholasticisme, voor willekeur en valsche vernuft. Analytisch synthetisch opgevat is zij van hoog belang voor de Homiletiek, voor de eenheid in de preek, waarborgt altoosdurende frischheid en zal als exegesis popularis de prediking niet doen ontfaan in een dor betoog.

Dit nauwe verband tusschen exegese en gezonde prediking wordt door de geschiedenis geleerd. Let op den homiletischen arbeid van Chrysostomus en Augustinus. Inzicht in de Schrift was voor hen een vereischte voor de prediking, wat ook in het werk de doctrina christiana van den laatstgenoemden kerkvader duidelijk uitkomt.

De predikatie in de middeleeuwen werd hol en leeg doordat de exegese haren winterslaap inging. Het Humanisme bracht verbetering in den vorm; na de Reformatie kwam het Schriftuurlijk karakter der preek op den voorgrond. Luther pakt het hart van den tekst, hoewel formeel eenheid bij hem gemist wordt. Hij is exegeet en geheele stukken uit zijne kerkpostillen zijn als commentaren gebruikt. Calvin was de „orateur exegete” en oefende machten invloed uit door de bediening van het Woord. Ook in ons vaderland was men niet blind voor het hooge belang der exegese. Dit komt duidelijk uit in de Wezelsche artikelen en in verschillende predikaties, die het licht zagen. Maar toen de theorie van Semler ingang vond werd het Woord niet meer bediend.

Het hoog belang der Exegese dringt tot zelfstandigheid in het gebruik der commentaren, tot bestudeering van die vakken, die de bibliologische groep vormen, tot studie der talen, vooral ook van den nieuwen inhoud van het Nieuw Testamentisch Grieksch. Een goed exegeet moet op de hoogte zijn met de geschiedenis des Bijbels. De H. S. is eene historische verschijning. Er moet ook gelet op het eigenaardig karakter der boeken. Huldigt men hetzij de ideeën, hetzij de coequeansche opvatting der profetie, zoo komt men tot gansch andere resultaten, dan wanneer men een profetie verklaart naar de eischen, die zij zelve stelt.

Zoo ook, wanneer men de zeit-, end- of reichsgeschiedelijke exegese eenzijdig toepast op het boek der openbaring, verarmt de bediening des Woords.

Strengelijk moet ook de eenheid tusschen Oud en Nieuw Verbond gehandhaafd, opdat de preek aan talmudische verklaring zij gespeend. Ook moet gelet op de bepaalde vormen en verschijningen, waaronder het leven zich vertoont bij het Israëlitische volk.

Bovenal is het noodig een open oog te hebben voor Hem, Die het Middelpunt der Schriften is.

„Was het oog niet zilverwant,
„Het zou haar licht niet kunnen vatten.”

Na het uitspreken van dit referaat, dat met de meeste aandacht werd gevolgd, ontving Ds. Doorn bij monde van den Voorz. een woord van welverdiende dank.

Tot debat of tot het stellen van vragen wordt nu gelegenheid gegeven.

Ds. Kramer van Strobos maakt daarvan aanstonds gebruik, en zijne ingenomenheid met het gesprokene betuigende, richt hij tot referent de vraag:

10. Hoe men handelen moet als onze dogmatiek in botsing komt met onze exegese? en

20. Wat de exegeet te doen heeft, als het blijkt, dat de algemeen vaststaande vertaling niet de juiste is?

Ds. Wolsink vraagt hierbij, of wij in onze exegese niet te veel aan de belijdenis zijn gebonden?

Ds. Doorn antwoordt, dat ongetwijfeld een zeer gewichtig punt door Ds. Kramer wordt ter sprake gebracht. Wij hebben, zegt hij, onze dogmatiek op te bouwen uit de exegese van afzonderlijke Schriftuurplaatsen, en bij dien arbeid vooral op het organisch verband te letten. Komt onze dogmatiek echter in botsing met onze exegese, dan hebben wij te vragen of onze dogmatiek wel bestaanbaar is met de H. Schrift. Wij moeten daartoe intusschen niet gemakkelijk overgaan, en vooral niet om wat wij in botsing met onze exegese achten aanstonds als zoodanig te leeren. Liever zou hij wachten, nauwkeuriger onderzoeken, naar meerder licht uitzien. Niet onmogelijk blijkt dan in overeenstemming te zijn, wat men eerst achtte met de Schrift, of met zijne dogmatiek, op de Schrift gegrond en uit de Schrift geput, niet overeen te komen.

Blijkt het voorts, dat de algemeen vaststaande vertaling niet de juiste is, dan moet de exegese dienstbaar zijn om het dogma te zuiveren, dat uit die onjuiste vertaling werd opgebouwd.

Ook behoeft de belijdenis ons niet te binden. Zoodra blijkt, dat onze belijdenis met de rechte exegese der Schrift in botsing komt, hebben wij den kerkelijken weg te bewandelen om tegen die belijdenis ons bezwaaren te dienen.

Ds. Kramer komt nogmaals terug op het verschil, dat er tusschen de ene en de andere vertaling des Bijbels bestaat. Hij oordeelt, dat wij allen één vertaling moeten hebben en dat de kerk groepen is ons een betere vertaling te geven dan die wij nu hebben. De tijd is wellicht voor zulk een arbeid nog niet rijp; er moet meer eenheid komen. Indien we echter niet vertragen, maar volhoudend arbeiden, zal de kerk ook tot dien arbeid kunnen overgaan.

Ds. Plet vraagt: moet men in de exegese niet denzelfden weg bewandelen in betrekking tot de belijdenis als men dien bewandelt in betrekking tot de dogmatiek? met welke vraag Ds. Brummelkamp instemt, en die in bevestigenden zin door referent wordt beantwoord.

Ds. Ploos van Amstel geeft in bedenking, of de vraag tot oplossing is gekomen, wat de exegeet moet doen, wanneer hij met de aangenomen vertaling in strijd komt?

Referent antwoordt, dat de vertaling niet onfeilbaar is en het daarom geoorloofd is van de vertaling af te gaan.

Leidt dit niet, wordt er weder gevraagd, tot groote willekeur van de predikanten? Geantwoord wordt: de taalstudie gaat

voortuit en door het licht dier studie weten we nu meer dan voor 300 jaren. Mogelijk verschil kunnen en mogen we niet ontwijken.

Ds. Scheps acht het niet raadzaam een tekst te gebruiken, waarvan twee of drie verschillende vertalingen gegeven worden.

Referent zegt: wanneer wij kunnen zeggen, wat de juiste is, waarom dan niet? Een vertaling, die voor allen bindend is, kan moeilijk gegeven worden.

Ds. N. Diemer vraagt nog: Welk gezag heeft men ten aanzien van de verschillende vertalingen te volgen?

De Voorz. antwoordt: In het laatste bedoeld geval is het zeker het best zich te houden aan de Staten-vertaling. Die vertaling is wel niet evenzeer als onze belijdenis met kerkelijk gezag bekleed, maar toch door de kerk ons gegeven, en zoolang de kerk ons geen andere geeft, hebben wij ons aan die vertaling te houden. Ook beveelt ze zichzelf in vergelijking met andere aan. Evenwel ook hier kan worden aangewezen, dat we met een werk te doen hebben dat voor verbetering vatbaar is, hoe uitnemend de mannen ook waren, aan wie we het hebben te danken.

In den Staten-Bijbel zelve wordt in de Kanteekeningen bij tal van teksten ook een andere vertaling opgegeven; b.v. bij Joh. 14: 1 „gijlieden gelooft in God, gelooft ook in Mij“, voegen zij nog drie andere vertalingen. Gedurig leest gij een meer letterlijke vertaling aangeduid met het voorafgaande: *Hebr. of Gr.* Hier en daar is de inlating onbegrijpelijk onjuist, b.v. 1 Cor. 1: 28 „en hetgeen niet is, opdat Hij hetgeen (yet) is te niete zoude maken“, waardoor de tegenstelling niet zijn en zijn onkenbaar wordt; die invoeging heeft dan ook vele uitgevers van den Bijbel verlokt om niet te veranderen in niets. Dat „niet“ hier een subjectieve ontkenning is, komt ook niet uit in de vertaling, maar wordt terecht in de Kanteekening aangeduid. In Openb. 22: 2 is door heidenen vertaald hetzelfde woord, dat in 21: 24 en 26 door volkeren vertaald is, hoewel de Kantt. op den eerstgenoemden tekst terugwijst naar de laatste genoemde. Door die vertaling „heidenen“ wordt de uitlegging van Op. 22: 2 nog moeilijker dan ze toch reeds is. En zoo zijn er meer. Wanneer nu het minjuiste of onjuiste van een vertaling gansch duidelijk is, waarom zou dan de dienaar des Woords niet een andere vertaling mogen volgen, met aanvulling van de gronden die hij daarvoor meent te hebben? Dit zal echter steeds met groote voorzichtigheid, bescheidenheid en openheid moeten gedaan worden, en het kan en mag slechts de vrucht zijn van grondige studie en nauwlettend overwegen. Indien de dienaar in alles toont het vertrouwen der Gemeente waardig te zijn, zal de Gemeente daardoor niet worden geschoot; en tot nadere toelichting en verantwoording zij men steeds ten volle bereid.

Voorts wijst hij er op, dat wel moet worden onderscheiden, of de afwijking van ons exegetisch resultaat de Schrift geldt, of de belijdenis, of de dogmatiek. Is ons resultaat in strijd met de doorgaande leer of met afzonderlijke duidelijke uitspraken der Schrift, dan is het daardoor vanzelf veroordeeld, want de Schrift kan niet in het allergeingste met zich zelve strijden. Is het in strijd met eenig stuk der belijdenis, dan hebben wij ons veelmalen te bedenken, en opnieuw te onderzoeken, eer wij onze exegese voor de juiste houden; omdat de in belijdenis de Kerk haar geloof uitspreekt, als vrucht van de verlichting des Heiligen Geestes in de voorgaande eeuwen. Blijven wij echter bezwaar houden, dan moeten wij niet ons gevoelen, ons dogma, zoo ge wilt, gaan prediken, maar het bezwaar gaan kenbaar maken in den kerkelijken weg. Komt onze exegese niet in strijd met de Schrift, en ook niet met de belijdenis, dan is het betrekkelijk van weinig betekenis dat zij afwijkt van de dogmatiek, die als zodanig het werk is van dezen of genen Godgeleerde, en niet door de kerk gekijkt. Niemand echter ga voor den Bijbel zitten, alsof hij geheel de exegese nog eens moet en kan overdoen, maar ieder sluit zich aan bij wat God heeft gegeven, en gebruikte de belijdenis als wegwijzer, doch de Schrift zelve alleen als den onfeilbaren uitlegger van zichzelf en den rechter van alle uitlegging en leerling. En het zij steeds onze bede, dat de Heere ons leidt tot dieper en helderder inzicht in de Schrift en tot verrijking en, waar 't noodig mocht zijn, tot verduidelijking en verbetering der belijdenis.

Instemmend met referent wijst spr. nog op het hoog belang van exegetische studie voor de bediening des Woords. 't Is zontreunig als de leden der Gemeente denken of zeggen: de dominee gaat niet op den tekst in, maar redeneert er om of over heen — waarvan een karakteristiek geval wordt meegedeeld. De behandeling van perikopen is doorgaans nuttiger dan van een of een half vers; insgelijks die van Bijbelboeken achtereen. Alleen wie het *Woord Gods* predikt, bedient, arbeidt volgens zijn roeping en kan de gemeente bouwen. Spr. wijst hierbij nog aanbevelend op de „Feeststoffen“ van Ds. J. Bavinck.

(Wordt vervolgd.)

DE VER. TOT CHRIST. VERZORGING VAN ZENUWLIJDERS IN NEDERLAND.

II. Hare werkzaamheden.

Natuurlijk zijn de werkzaamheden der nog jeugdigere Vereeniging, zondert men de voorberedende uit, nog niet vele geweest. Toch zijn zij niet van gewicht ontbloot. Allereerst werden de Statuten vastgesteld. Uit de Statuten moeten twee punten in het bijzonder worden genoemd. Eerst de verhouding der Vereeniging tot de Vereen. tot Chr. Verzorging van Krankzinnigen. O schoone de grondslag van beide Vereenigingen dezelfde is, en zij beide zooveel mogelijk samenwerking zullen zoeken ter bevordering van hun geestelijke, wetenschappelijke, en

medische belangen, zoo bestaat er tusschen beide toch niet de minste officiële band. Ook financieel blijven zij streng gescheiden. Zij staan slechts in zusterlijke betrekking naast elkander. En verrijst er straks, God geve spoedig, een Sanatorium voor zenuwlijders, dan worden krankzinnigen in geen geval opgenomen.

Het tweede punt waarop de aandacht, vooral van onze Kerkeraden en Diaconieën moet vallen, is de conditie, waarop corporatiën, die instemmen met de Statuten, leden der Vereeniging kunnen worden. Die conditie was oorspronkelijk bepaald op eene bijdrage van f 25 als minimum, of, wat Kerkeraden betreft, op het houden van eene jaarlijkse collecte in de openbare godsdienstvereeniging. Algemeen vond men dat voorgestelde minimum echter te hoog; ook kwam bericht in van enkele Kerkeraden, dat zij wel wilden toetreden, indien dat bedrag van f 25 lager werd gesteld, waarna besloten werd het minimum te verlagen op f 5, met deze bepaling daarbij, dat Kerkeraden, die meer vermogen, bijdragen zullen naar dat vermogen. Moge deze wijziging er toe medewerken, dat nog vele Kerkeraden of Diaconieën zich komen aansluiten, en dat ook de kleinere kerken in ons vaderland nu niet achterblijven.

Voorts werd een Bestuur gekozen, bestaande uit negen leden, dat na zijne verkiezing zich aldus heeft geconstitueerd: Ds. J. W. A. Notten, voorz.; Dr. S. R. Hermanides, 2e voorz.; E. A. Keuchenius, secret.; Ds. A. van Andel, 2e secret.; C. Graaf van Limburg Stirum, penm.; Jhr. Mr. T. A. J. van Asch van Wijck, 2e penm.; Ds. J. H. Feringa; F. Gunnink Bz.; P. Roodhuyzen.

Wat de Vereeniging nog niet heeft gedaan, is te besluiten tot aankoop van een geschikt terrein, tot het bouwen van tehuizen en tot het uitschrijven van eene Leening. Kan zij dat niet? Wilde zij dat niet? Jawel; maar dat lag nog niet zoo spoedig op haren weg. Allereerst ligt op haren weg het verkrijgen van meer leden; en het stichten van plaatselijke afdelingen. Vooral dat laatste. Zonder een zeker aantal plaatselijke afdelingen, die afvaardigen, kan zij straks niet veel vergaderen en besluiten nemen. Ook heeft zij Correspondenten noodig, die werven, en de belangen der Vereeniging bepleiten. Wie der Broederen of Zusters gevoelt zich gedrongen, zich op te geven als lid? Wij wachten hunne namen. Wie biedt zich aan als Correspondent of Correspondente? Wij zullen dankbaar van hunne krachten gebruik maken. Wij moeten binnen niet al te langen tijd minstens duizend leden hebben. En zoo God met ons is, zal ons dat ook gelukken.

Heerenveen.

A. VAN ANDEL.

Boekaankondiging.

L. Penning. *De Oorlog in Zuid-Afrika.* Rotterdam, Daamen.

De oorlog duurt veel langer, dan bij den aanvang door velen verwacht werd. Van Penning's boeiend verhaal zijn 25 afleveringen verschenen, maar ze loopen slechts tot den slag bij Magersfontein op 11 Dec. 1899. Schrijver en Uitgever hebben daarom besloten een tweede reeks van 25 afleveringen, à 10 cts. per aflevering, te laten verschijnen. Wie deze ontvangen wil, moet opnieuw inleekenen. Wie het eerste deel bezitten, zullen ongetwijfeld ook gaarne van het vervolg eigenaar zijn. Laten zij zich daarom opnieuw bij hun boekhandelaar opgeven!

Beknopt Overzicht der Kerkgeschiedenis door J. C. Wirtz Cz. Tweede verbeterde druk. Middelburg, K. le Cointre 1900.

Dit boekje, in de school ontstaan, gelijk de Schrijver zegt, is ook voor de school, bepaaldelijk voor de school met den Bijbel bestemd. En daarvoor kan het ongetwijfeld tot nut en zegen zijn. Het geeft 50 korte lessen over de hoofdpersonen en hoofdgebeurtenissen der Kerkgeschiedenis, daarna jaartallen uit en vragen over die lessen en bevat dan in een aanhangsel nog enkele liederen. De prijs is maar 25 cents en bij getallen nog lager.

BAVINCK.

ADVERTENTIËN.

Ondertrouwd:

M. HORJUS

EN

M. H. ZANDSTRA.

HOORN, } 20 Sept. 1900.

WORKUM, }

Ondertrouwd:

T. IDEMA

EN

L. C. BROEKSTRA.

BIERUM, } 22 Sept. 1900.

DELFTZIJL, }

Getrouwd:

R. K. M. HUMMELEN,

bevoepend Pred. te Langeslag

EN

M. SMIT.

BEILEN.

21 Sept. 1900.

Bevallen van een **Dochter**

G. BAVINCK—

BOUWES.

ROTTERDAM,

22 Sept. 1900.

Voor de vele blijken van deelneming in het smartelijk verlies mijner Gade, betuig ik, mede namens mijne kinderen en familie, mijnen **hartelijken dank**.

JACOB SALOMONS.

GRONINGEN.

September 1900.

Aan allen, die bij het overlijden onzer geliefde Echtgenoot, Moeder, Behuwd- en Grootmoeder blijken gaven van deelneming, onzen hartelijken **dank**.

Uit aller naam,
C. LEENHEER SR.

HEERJANS DAM,
25 Sept. 1900.

Heden overleed in het Gesticht „VELDWIJK“ mijn geliefde Echtgenoot, mij nalatende drie kinderen te jong om hun verlies te beseffen, en onze beminde Zoon, Broeder en Kleinzoon, de heer

JACOBUS DREGMANS,
in den ouderdom van 34 jaren.

De stille hoop, dat hij, als lidmaat door doop en belijdenis de bondsgezelen genoten hebbende, ondanks zijn driejarig geestelijk lijden in zijn Heiland ontsiep, — is onze troost in deze zware beproeving.

J. DREGMANS—

VAN GRUNINGEN,

(O. & N. WETERING.)

P. DREGMANS.

C. DREGMANS—

MULDER.

En verdere Familie.

AXEL.

19 Sept. 1900.

Heden overleed onze lieve

WILLEM HENDRIK,

slechts 10 maanden oud.

De Heere, Die gaf en nam,

vertoost ons.

PH. W. H. ESKES.

E. G. ESKES—

VERJLAND.

GENEMUIDEN,

20 Sept. 1900.

Wegens ziekte direct een

BAKKERSKNECHT

gevraagd, zelfstandige werker en van goede getuigen voorzien, bij J. F. BREIMER, bakker Oudehaske bij 't Heerenveen.

UITGELOOT

de aandeelen

No. 4, 41 en 116

van de geldleening over kerk en pastorie der Ger. gem. te NIJW-AMSTERDAM.

Namens den Kerkeraad,

P. VISSCHER, Scriba.

Roode Spaansche Wijn

uitmuntend van kwaliteit en smaak. Bijzonder geschikt om te gebruiken bij het **Avondmaal**. Prijs per anker f 32.— Verkrijgbaar bij A. R. A. HAGT, Wijnhandelaar te Klundert.

KERKORGEL.

Te koop een solied Kerkorgel, geschikt voor 6 a 700 personen. Door bijzondere omstandigheden zeer billijke prijs Direct leverbaar. Brieven onder lett. **Bureau** „Bazuin“.

Ten voordeele van de Bannelingen uit Z. Afrika.

Bij J. H. DUNK te ROTTERDAM verscheen: „Hunne teekenen tot teekenen gesteld“. Rede gehouden in de bidstond voor Z. Afrika door Ds. P. A. E. SILLEVIS SMIT. Prijs 20 cent. Alom te ontbieden of franco van den uitgever na postwissel.

Bij den uitgever A. GEZELLE MEERBURG te Heusden verschijnt elke maand:

Wat zegt de Schrift?

Maandblad tot bevordering van het rechte lezen en uitleggen van Gods Woord, onder redactie van Prof. L. LINDEBOOM, Hoogleraar a/d Theol. School te Kampen.

Elk No. bevat 16 bladz. van 2 kolommen, in royaal 80 formaat, en is voorzien van een omslag. Bij No. 12 wordt gratis een stevige omslag met register toegezonden.

Reeds 8 No's. zijn verschenen. De prijs is slechts f 1,50 per jaar, franco per post. Men kan intekening zenden rechtstreeks aan den uitgever, en ook door een solied boekhandelaar.

VEREENIGING „Christelijke Bibliotheek“.

Deze Vereeniging, die zich ten doel stelt **degelijke** Christelijke lectuur voor **volwassenen goedkoop** verkrijgbaar te stellen, begint haar vierden jaargang. Zij blijft ook nu voortgaan zoowel stichtelijke- als ontspanningslectuur (verhalen, enz.), doch steeds in beslist Christelijke geest, uit te geven.

De contributie bedraagt **f 5.— per jaar**. Daarvoor ontvangt men alle werken, die in den loop van het vereenigingsjaar worden uitgegeven. Elk jaar zal **minstens 100 vel** druks (1600 bladzijden) verschijnen, zoodat b.v. een boek van 160 blz. den lezer slechts **hoogstens 50 cent** kost. Tegen geringe prijsverhoging zijn de boeken ook gebonden verkrijgbaar. Als deel I van den **nieuwen jaargang** verscheen:

Eén pleitgrond slechts,

DOOR

W. VANNES.

Prijs voor niet-leden f 1,50.

Men vrage het zijnen boekhandelaar ter inzage, benevens een **gratis-ex.** van het uitvoerig, *geïllustreerd prospectus*, dat alle inlichtingen geeft en de titels vermeldt der boeken, die reeds door de vereeniging uitgegeven werden en die het vierde jaar zullen verschijnen. Tevens vindt men daarin eene voordeelige aanbieding op de vroeger door de vereeniging uitgegeven boeken. Men kan zich als lid aanmelden bij iederen soliden Boekhandelaar en bij den Uitgever

G. F. Callenbach te Nijkerk.

STEENWIJKER

BEDDENFABRIEK,

Gezuiverde, Gewasschen en Gestoomde nieuwe Veenen,

opgericht 1889, levert franco: No. 1. **Het nieuwe Reclamebed**, bestaande uit 2 persoons veeenbed, inh. 50 pd. veeen, 30 pd. in 't bed, 1 peluw 8 pd. en 4 kussens elk 3 pd., van ondoordringbare linnen, 1 wollen- of fantasiedeken, 1 gewatteerde en een moltondeken, overtrek voor bed en peluw, voor f 35.—.

No. 2. **Een extra 2-persoons Bed**, inhoudende 42 pd. veeen, 26 pd. in 't bed, 1 peluw 6 pd., 4 kussens, elk 2½ pd., van ondoordringbare linnen, 1 wollen- of fantasiedeken, 1 gewatteerde en 1 moltondeken, overtrek voor bed en peluw; ook alles te zamen voor f 35.—.

Wie nu een van deze koopt, ontvangt voor f 2.— 2 halve matrassen toe. **VEEREN** à 35, 40, 45, 50, 60, 70, 80, 100 en 120 cent het pond.

Prima zuivere Kapok. Wie nu een **Kapokbed** verlangt, ontvangt een 2 pers. bed, peluw en kussens, storetijk en 1 wollen- of fantasiedeken, 1 gewatteerde en 1 moltondeken en overtrek voor bed en peluw, voor f 25.—.

Ieder Bed wordt in een kist verpakt. Er is nog nooit eenige aanmerking gemaakt.

Met aanbeveling,

J. KETEL Rz.,

Z/z. Markt, Steenwijk.

P.S. Veenen tot in de fijnste soorten voorradig, remlours, vrij zicht en monsters Gratis.

Alom is de intekening geopend op den

Scheurkalender

1901

Een Lamp voor den Voet.

't Is 't eigen Woord des Heeren
Dat van genade ons spreekt;
Dat als een sterke hamer
De hardste harten breekt;
Dat als een zachte balsem
't Gewond geneest; geneest;
't Is 't zaad der weergeboorte
Door 't invloed van Gods Geest.

O, schrijf 't in onze harten
Uw heilig Woord, o Heer!
Dan vreezen wij geen satan,
Geen dood of oordeel meer.
Want bergen zullen wijken,
De wereld zal vergaan,
Maar 't Woord—het Woord des Heeren
Zal eeuwiglijk bestaan.

Wie nog een intekenlijst verlangt gelieve die aan te vragen bij den uitgever ZALSMAN te KAMPEN.

Heden verscheen bij den uitgever G. F. CALLENBACH te Nijkerk:

IN DEN STRIJD.

Herinneringen van een

Transvaalschen jongen

DOOR

A. VAN DER FLIER.

Prijs ingenaald f 0,45.

» geëcartonneerd f 0,50.

Dit boekje, bewerkt door Mej. A. v. d. FLIER, die door tal van werken op historisch gebied reeds goeden naam maakte, zal zeker door elken Nederlandschen jongen gaarne gelezen worden. 't Is geïllustreerd met drie gekleurde platen en voorzien van geïllustreerd omslag in kleurendruk.

Te bekomen bij elken soliden boekhandelaar en bij den uitgever.

Bij ZALSMAN te KAMPEN is verschenen:

FEESTSTOFFEN

DOOR

J. BAVINCK

Predikant der Gereform. Kerk te Kampen.

Negen Leerredenen.

167 bladz. 90 ct.

Alle Boekh. nemen bestellingen aan.

H.H. Predikanten!

Vraagt bij uwen boekhandelaar de verschillende

VRAAGBOEKJES

uitgegeven door ond' rgeteekende.

Ze worden reeds op vele catechisaties gebruikt, zijn helder van druk, en bevelen zich om hunne uitvoering zeer aan. JAN HAAN.

GRONINGEN.

ZANGGEZELSCHAPPEN.

Bij ZALSMAN te KAMPEN is verschenen:

HOSANNA.

64 Lieder van drie- en vierstemmig Mannenkoor, ten dienste van Jongelingsveren. en Christ. zanggezelschappen. Door SERNE. f 1,25.

DE ZINGENDE PELGRIM. 25 Lieder voor Christ. zanggezelschappen Door KEUNING. 30 cent.

LIEVEN EN LOVEN.

25 Lieder voor Christ. zanggezelschappen. Door KEUNING. 30 cent.

DE CHRISTEL. ZANGER. 20 Lieder voor zanggezelschappen en huisgezinnen. Door VAN WIJCK. 25 cent.

DE ZANGVRIEND.

34 Meerstemmige Christ. liederen voor jong en oud. Door WIJLE. 25 cent.

DE KLEINE ZANGER. 20 Twee- en driestemmige angstukjes voor Christ. scholen en Zondagsscholen. Door SMINK. 20 cent.

EENVOUDIGE LIEDEREN. voor Christelijk en Zondagsscholen. Door VOETMAN. 10 cent.

VADERL. GEZANGEN. Der jeugd aangeboden door SCHABERG. 10 cent.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:

Voor de Vereeniging:

Aan Legaten:

Door den heer F. J. D. Theyse legaat van wijlen Mevr. Maria Elisabeth Kreyts Wed. Joung f 200.

Aan Collecten: (voor de Theol. faculteit)

Van de Ger. Kerk te Arnhem f 5,97½, van idem te Domburg f 2,10, van idem te Gapipe f 1,66½, van idem te Grijskerke f 10,72, van idem te Koudekerke f 14,14½, van idem te St. Laurens f 3,40, van idem te Meliskerke f 6,10, van idem te Middelburg A f 17,69½, van idem te Middelburg B f 9,23, van idem te Middelburg C f 29,44, van idem te Oostkapelle f 7,63, van idem te Sooskerke f 12,07½, van idem te O. en W. Sjoburg f 8,62½, van idem te Vlissingen A f 17, van idem te Vlissingen B f 14,50, van idem te Veere f 10,47, van idem te Vrouwenpolder f 4,60, van idem te Oudekerk a/d Amstel f 6,50, van idem te Weesp A f 13,27, van idem te Bussum (½ coll.) f 5,59, van idem te Muiderberg f 1,50, van idem te Naarden f 3,77½, van idem te Uithoorn f 0,77, van idem te Culemborg f 5,91.

Aan Schenkingen:

Van G. C. H. te Zwartsluis f 3, door den heer J. van Beek van eenige werkliden te Amsterdam f 25.

S. J. SEEFAT,

Hilversum. Penningmeester.

Stoomdruk van ZALSMAN te KAMPEN.